

1. Obiekt 905/3

POSTUMENT FIGURY przy KOŚCIELE KARMELITÓW BOSYCH

2. Czas powstania

przed 1733 r.

3. Miejscowość

ZAGÓRZ

4. Adres ul. Klasztorna

38-540 Zagórz

nr hipoteczny nr dz 1680;

5. Przynależność administracyjna

województwo podkarpackie,

gmina Sanocki Zagórz

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Stary Zagórz

7. Przynależność administracyjna 1.VI. 1975

województwo rzeszowskie

powiat bieszczadzki

8. Właściciel i jego adres

Urząd Miasta i Gminy w Zagórz

9. Użytkownik i jego adres

Urząd Miasta i Gminy w Zagórz

10. Rejestr zabytków

A-69 z dnia 11 grudnia 1967 r.

A-161 z dnia 24 sierpnia 1989 r.

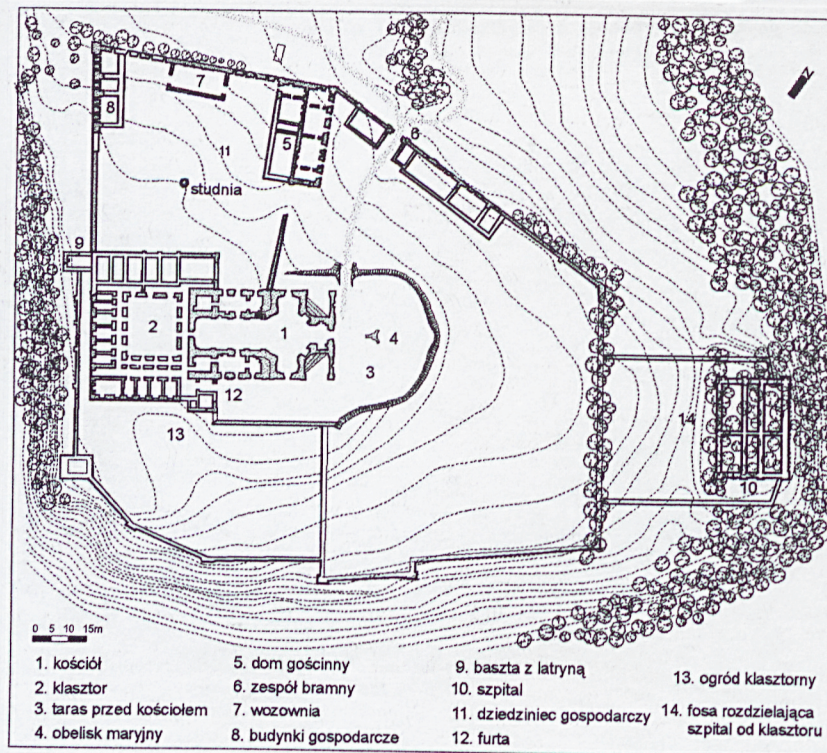
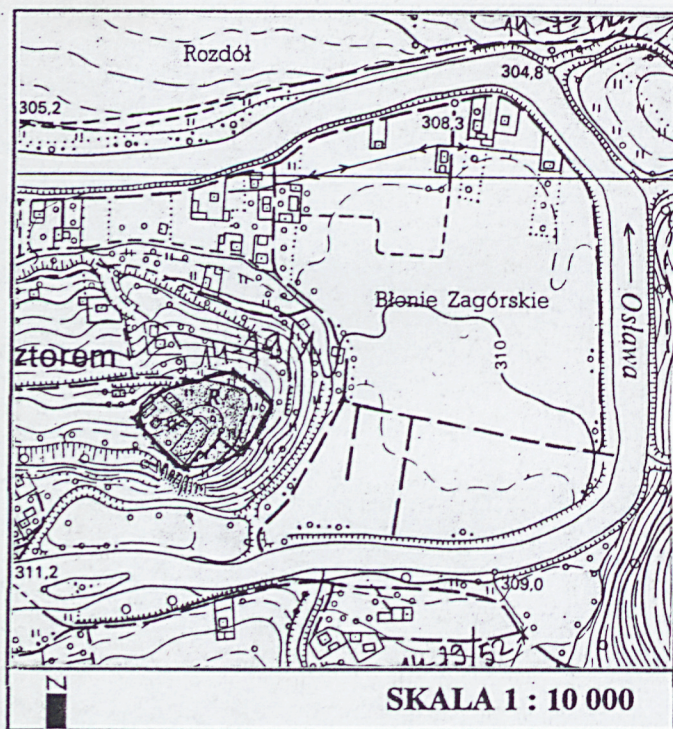
A-803

1.

2.

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu.

Postument figury należy do zespołu klasztornego Karmelitów Bosych w Zagórz, który powstał u schyłku XVII w. jako fundacja Jana Franciszka Stadnickiego, wojewody wołyńskiego.

Postument wzniesiono prawdopodobnie **przed 1733 r.**, a więc przed ukończeniem budowy całego kompleksu klasztornego.

Postument z figurą Matki Boskiej Karmelickiej usytuowano przed fasadą kościoła, na jej osi, i pośrodku wzniesienia w formie tarasu o owalnym obrysie.

Niektórzy badacze taras ten uznali za dodatkowy szczyt obronny. Wzniesienie to opada łagodnie w stronę bramy wjazdowej, a pod niewielką warstwą ziemi, podczas badań terenowych w latach 20-tych XX w. odkryto relikty muru oporowego, uznane za fragment o charakterze obronnym. Nawierzchnia dziedzińca była wyłożona płytami z piaskowca (znaleziono fragmenty)..

Bardziej prawdopodobnym wydaje się sugestia, że taras był rodzajem małego dziedzińca przed wejściem do kościoła, który wzmocniono ze względu na spadek terenu murem oporowym. Akcentem ozdobnym placu był postument z figurą. Taras mógł być wyłożony kamiennymi płytami. Miałby za tym charakter użytkowy (miejsce spotkań wierznych), i dekoracyjny (akcentujący skromną fasadę kościoła). Mariemont zagórski gromadził wielu pielgrzymów, nawet z terenu dzisiejszej Słowacji, szczególnie w czasie odpustów. Podobne dziedzińce, mniej lub bardziej okazałe towarzyszyły często obiektom sakralnym doby baroku.

Historia postumentu była związana z dziejami konwentu zagórskiego.

Doprowadzony do stanu ruiny, obiekt został zrekonstruowany w **2003 r.**, a następnie postawiono na nim

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

1. Sytuacja – postument wolnostojący usytuowany jest przed fasadą kościoła, na jej osi, pośrodku wzniesienia – tworzącego taras, o bokach lekką pochyłością przechodzących w następny poziom terenu. Stoi na płaskim terenie, porośniętym trawą; wokół, najbliższe otoczenie zdobi ogródek kwietny. Na taras wejście jest od strony bramy wejściowej, ścieżką o lekkiej pochyłości ku pn.-zach. Postument z figurą stanowi wyróżniający się wysokościowy element architektoniczny w krajobrazie zespołu pokarmelickiego.

2. Materiał, konstrukcja, technika – wzniesiony z kamienia i z cegły, i otynkowany gładko, w odcieniu lekkiego ugru. Osłona wykonana z blachy miedzianej.

3. Rzut - tarasu o formie zbliżonej do owalu od pn-wsch. strony, i pośrodku z lekkim wybrzuszeniem. Postument trójboczny, o analogicznym rozwiązaniu ramion, i zgeometryzowanym ich obrysie; pomiędzy ramionami z trójbocznymi uskokami, jednakowymi.

4. Bryła – o architektonicznym charakterze, wysmukłych proporcji, złożona z powtarzających się trzech elementów – ramion o formie pilastrów po bokach zdwojonych – połączonych ze sobą takimiż pilastrami, płytszymi. Postument składa się: z wysokiego, dwu kondygnacyjnego cokołu, o gierowanym zwieńczeniu; druga kondygnacja jest węższa, o lekko wklęsłym boku frontowym. Ponad zwieńczeniem cokołu, trzon o ścianach ramion zwięzających się, przechodzi w partię głowic o tokańskim rozwiązaniu; tutaj na narożach ślimacznice zredukowane do zgeometryzowanych, owalnych występow. Gierowanie głowic przechodzi w poziom belkowania o profilowanym, wydatnym zwieńczeniu. Całość przykrywa zadaszenie z blachy miedzianej.

5. Elewacje – gładko otynkowane, w części cokołu, w drugiej kondygnacji występuje zdobienie ramowo-płycinowe.

6. Wnętrze – brak

7. Wyposażenie – figura Matki Boskiej Karmelickiej stojąca na postumencie jest nowa.

Spis treści:

1. Widok od strony bramy wejściowej, 2. Widok w kierunku bramy wejściowej, 3. Postument – widok od pn.-wsch., 4. Fragment postumentu.

-----
c.d. tekstu z pkt-u 12.

figurę Matki Boskiej Karmelickiej. Obecnie z całego kompleksu klasztornego jest to najlepiej zachowany obiekt, który włączony został do kultu religijnego przez lokalną parafię.

Architektoniczna forma postumentu i jego dekoracja wyraźnie nawiązują do zdobienia ścian kościoła klasztornego w duchu rozwiązań z k. XVII w. Ale, ich kreacja stylowa, wprowadzająca większą dynamiczność i przestrzenność opracowania odpowiada stylowi baroku z poł. XVIII wieku.

14. Kubatura Taras – 850 m² Postument - 6 m²	15. Powierzchnia użytkowa Postument – 28 m³	16. Przeznaczenie pierwotne sakralne	17. Użytkowanie obecne sakralne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja W 2001 r. PWKZ kontynuował prace zabezpieczająco-konserwatorskie przy ruinach kościoła. W tym czasie przeprowadzono rekonstrukcję postumentu przez fasadą kościoła. Zdjęto zniszczone tynki, oczyszczono skorodowane cegły, i zabezpieczono. Wykonano wieniec usztywniający przy zwieńczeniu i cokole. Odtworzono profilowane gzymsy. Otynkowano postument. Prace wykonywała firma: Konserwacja dzieł sztuki. Prace budowlane Danuta Majewska, Kraków. Prace finansowane były przez PWKZ. Na postumencie postawiono figurę Matki Boskiej Karmelickiej wykonaną w materiale żywicznym. Dokumentacje - m.in.: Zagórz – <i>warownia pod Bieszczadami</i>, oprac. inż. arch. T. Żurowski, 1961, w: Archiwum UOZ w Krośnie, sygn. 3867. Stary Zagórz – <i>Zespół poklasztorny OO. Karmelitów, woj. rzeszowskie, pow. sanocki</i>, oprac. mgr B. Fischinger, Kraków 1962, w: Archiwum UOZ w Krośnie, sygn. 3869. Żurowski T.R., <i>Prace wykopaliskowe na terenie warowni z końca XVII wieku w Zagórz</i>, w: Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego w 1r. 1965, Rzeszów 1966. <i>Ruiny warowni sanktuarium Karmelitów bosych w Zagórz</i> (powiat miejski Sanok, woj. rzeszowskie). <i>Wstępne badania archeologiczne</i>, oprac. dr inż. arch. M. Brykowska, Warszawa 1974, w: Archiwum UOZ w Krośnie, sygn. 3020; <i>Opinia wstępna o skali zagrożenia ruin klasztoru OO. Karmelitów Bosych w Zagórz</i> woj. podkarpackie, oprac. dr inż. S. Kaczmarczyk, Kraków, XI.1999 r. w: Archiwum UOZ w Krośnie, sygn. 4171. <i>Ruiny klasztoru Karmelitów Bosych w Zagórz</i>, oprac. mgr Majewska D., IX-XII. 2001 r., w: Archiwum UOZ w Krośnie, sygn. 4386.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Obecny stan zachowania postumentu jest dobry. Pojawiają się na elewacjach zaciski spowodowane ściekaniem wody opadowej z miedzianej osłony postumentu. W dolnej partii cokołu widoczne są wybulenia i odparzenia wierzchniej warstwy tynku. 20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Prace remontowe i modernizacyjne należy prowadzić po uzgodnieniu ze służbami konserwatorskimi. <u>Wszelkie badania terenowe przy tarasie należy prowadzić pod nadzorem archeologa.</u>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

- Bochnak A., *Warowny klasztor Karmelitów Bosych w Starym Zagórze*, Przemyśl 1925.
- Wanat J. *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce – Klasztory Karmelitów i Karmelitanek Bosych 1605-1975*, wyd. oo Karmelitów Bosych, Kraków 1979.
- Katalog Zabytków Sztuki, woj. krośnieńskie, pod red. Śnieżyńska-Stolotowa E. i Stolot F., Lesko, Sanok, Ustrzyki i okolice*, Seria Nowa, T. I, z. 2, Warszawa 1982.
- Brykowska M. *Studia nad architekturą baroku. Układy przestrzenne kościołów Karmelitów Bosych*, w: *Prace naukowe Politechniki Warszawskiej*, z. 87. Budownictwo, Warszawa 1984.
- Brykowska M. *Architektura Karmelitów Bosych w XVII-XVIII wieku*, W: *Studia i materiały do teorii i historii architektury i urbanistyki*, XVIII, Warszawa 1991.
- Osenkowski Z., *Klasztor Karmelitów Bosych w Zagórze*, w: *Zagórz i okolice*, red. Osenkowski Z., Rzeszów 1995.
- Podkarpacki Biuletyn Konserwatorski*, T. I, cz. 1, Przemyśl 2003.
- Podkarpacki Biuletyn Konserwatorski*, T. II, Przemyśl 2007.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsca przechowywania, sygnatury)

Dokumentacja fotograficzna – *Warownia OO. Karmelitów Bosych w Zagórze*, p. *Sanok*, wyk. T. Żurowski, 1962 r., w: Archiwum UOZ w Krośnie, sygn. 3877.

25. Opracował

tekst mgr Barbara Bosak, VI. 2010 r. *Bosak*

Imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki mgr Barbara Bosak, VI. 2010 r. *Bosak*

Imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. mgr Barbara Bosak, VI. 2010 r. *Bosak*

Miejsce przechowywania negatywów u B. Bosak

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających

27. Załączniki

1 wkładka

1. Miejscowość
ZAGÓRZ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
Postument figury przed kościołem KARME-
LÓW BOSYCH

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Plan obiektu i 2 fotografie

RZUT TARASU PRZED KOŚCIOŁEM

w zespole ruin dawnego założenia klasztorne karmelitów
w Zagórz

